

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

ΕΠΙΨΥ

News release

from the EU drugs agency in Lisbon

Πανερωπαϊκή Έρευνα στο Σχολικό Πληθυσμό για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες εξαρτητικές συμπεριφορές EUROPEAN SCHOOL SURVEY PROJECT ON ALCOHOL AND OTHER DRUGS (ESPAD)

Νέα ευρήματα του ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος ESPAD: η κατανάλωση αλκοόλ και το κάπνισμα μειώνονται διαχρονικά στους 16χρονους, αλλά ανησυχία υπάρχει για την υπερβολική χρήση κάνναβης και την εμφάνιση νέων εξαρτητικών συμπεριφορών

[12.11.2020, Λισαβόνα, **ΕΜΠΑΡΓΚΟ ώρα 00:01 Λισαβόνας, 01:01 Κεντρικής Ευρώπης (CET), 02:01 Ελλάδα**] Τάσεις μείωσης παρουσιάζουν διαχρονικά το κάπνισμα και η κατανάλωση αλκοόλ από τους 16χρονους μαθητές στην Ευρώπη, ωστόσο υπάρχει ανησυχία σχετικά με τη δυναμικά υψηλού κινδύνου χρήση κάνναβης και τις προκλήσεις που θέτουν νέες εξαρτητικές συμπεριφορές. Αυτά είναι μερικά από τα ευρήματα που δημοσιοποιήθηκαν σήμερα στη νέα Έκθεση του διεθνούς ερευνητικού προγράμματος «**European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs**» (ESPAD). Η Έκθεση, που δημοσιεύθηκε σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (EMCDDA), βασίζεται στα ευρήματα επιστημονικής έρευνας η οποία διενεργήθηκε το 2019 σε 35 ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων 25 Κρατών Μελών της ΕΕ¹.

Στην **Ελλάδα**, η έρευνα ESPAD διενεργείται ανά 4ετία ήδη από το 1984, αρχικά από την Ψυχιατρική Κλινική του ΕΚΠΑ και ακολούθως το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας, Νευροεπιστημών & Ιατρικής Ακριβείας «Κώστας Στεφανής» (ΕΠΙΨΥ) και είναι η μόνη που διερευνά τη χρήση ουσιών σε μεγάλο αντιπροσωπευτικό δείγμα του εφηβικού πληθυσμού στη χώρα.

Η έρευνα του 2019 αποτέλεσε τον έβδομο κατά σειρά κύκλο συλλογής δεδομένων που το διεθνές πρόγραμμα **ESPAD** διενεργεί από το 1995. Στην πανευρωπαϊκή έρευνα συμμετείχαν συνολικά 99.647 16χρονοι μαθητές, συμπληρώνοντας ένα ανώνυμο ερωτηματολόγιο στις τάξεις τους. Η **Ευρωπαϊκή Έκθεση ESPAD 2019** περιλαμβάνει στοιχεία για τις συμπεριφορές και τις αντιλήψεις των μαθητών σχετικά με ένα ευρύ φάσμα ουσιών, μεταξύ των οποίων τον καπνό, το αλκοόλ, τις παράνομες ουσίες, καθώς και για ουσίες οι οποίες βρίσκονται νόμιμα στο εμπόριο, όπως τα ψυχοδραστικά φάρμακα, οι εισπνεόμενες και οι «νέες» ψυχοδραστικές ουσίες. Στην Έκθεση παρουσιάζονται επιπλέον ευρήματα για τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, την ενασχόληση με ηλεκτρονικά παιχνίδια καθώς και το στοιχηματισμό (τζόγο).

Στην έρευνα του 2019 συμμετείχε στην **Ελλάδα** πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα 17.733 μαθητών ηλικίας 16-18 ετών, εκ των οποίων οι 5.988 ήταν 16χρονοι. Η έκθεση με τα εθνικά αποτελέσματα για όλες τις ηλικιακές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των στοιχείων ανά Περιφέρεια και Νομό, θα δημοσιοποιηθεί από το ΕΠΙΨΥ στα μέσα Δεκεμβρίου 2020.

Προκειμένου να συμβαδίσει με τις αναδυόμενες τάσεις στη συμπεριφορά των εφήβων στην Ευρώπη, το **ερωτηματολόγιο του προγράμματος ESPAD** προσαρμόζεται συνεχώς για να συμπεριλάβει νέες θεματικές, διατηρώντας παράλληλα έναν κορμό ερωτήσεων που συμβάλλουν στην παρακολούθηση των τάσεων διαχρονικά. Για παράδειγμα, για να περιγράψει καλύτερα τις σύγχρονες τάσεις στη χρήση νικοτίνης, το περιεχόμενο της έρευνας του 2019 διευρύνθηκε ώστε να συμπεριλάβει για πρώτη φορά τη χρήση

ηλεκτρονικού τσιγάρου σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Συμπεριλήφθηκαν, επίσης, ερωτήσεις για την ανίχνευση συμπεριφορών όπως η προβληματική ενασχόληση με τον τζόγο, η υπερβολική χρήση κάνναβης και η παρουσία προβλημάτων (όπως αξιολογήθηκε από τους ίδιους τους μαθητές) που συνδέονται με την υπερβολική ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια².

Ακολουθούν τα κυριότερα ευρήματα της πανευρωπαϊκής έρευνας, όπως αυτά αναφέρονται στο δελτίο τύπου του EMCDDA, με τη προσθήκη ωστόσο από το ΕΠΙΨΥ της κατάστασης στη χώρα μας, αποκλειστικά για τους 16χρονους (Α' Λυκείου). Στη συλλογή των δεδομένων στη χώρα μας με το ΕΠΙΨΥ συνεργάστηκαν τα τοπικά τα Κέντρα Πρόληψης των εξαρτήσεων και της προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας.

Μείωση στο αλκοόλ και το κάπνισμα τσιγάρου στους έφηβους-μαθητές και νεότερα στοιχεία για τη χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η κατανάλωση αλκοόλ παραμένει υψηλή στους 16χρονους, με περισσότερους από τρεις στους 4 (79%) να έχουν ήδη καταναλώσει αλκοόλ και σχεδόν τους μισούς (47%) να έχουν καταναλώσει πολύ πρόσφατα (Πίνακας 7 της ευρωπαϊκής Έκθεσης), δηλαδή μέσα στις 30 τελευταίες ημέρες (στο εξής, πολύ πρόσφατη κατανάλωση)³.

Στην **Ελλάδα**, η πρόσβαση στο αλκοόλ θεωρείται «εύκολη» μεταξύ των 16χρονων κι η κατανάλωσή του διαδεδομένη. Ωστόσο, στους δείκτες προβληματικής κατανάλωσης, η χώρα μας βρίσκεται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο των 35 χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα. Συγκεκριμένα, υψηλότερο ποσοστό 16χρονων στην Ελλάδα θεωρούν «εύκολη» την πρόσβαση στο αλκοόλ (91%, έναντι 78%, Πίνακας 3a) και σε υψηλότερο ποσοστό έχουν ήδη καταναλώσει (89% έναντι 79%) ή καταναλώσαν πολύ πρόσφατα αλκοόλ (62% έναντι 47%, Πίνακας 7), αλλά στην «υπερβολική» κατανάλωση (αφορά τη -σε μία περίπτωση- κατανάλωση τουλάχιστον 5 αλκοολούχων ποτών, 32% έναντι 34%, Γράφημα 6a) και την πολύ πρόσφατη μέθη (10% έναντι 13%, Πίνακας 7) τα ποσοστά στη χώρα μας βρίσκονται κοντά αλλά κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Στην Ευρώπη, οι διαχρονικές τάσεις⁴ δείχνουν σταθερή μείωση, με τα σημερινά επίπεδα κατανάλωσης να είναι χαμηλότερα συγκριτικά με μια 15ετία πριν (το 2003), οπότε και η κατανάλωση αλκοόλ στους 16χρονους κυμαινόταν σε πολύ υψηλά επίπεδα—91% και 63% (Πίνακας 14), για την κατανάλωση έστω και μία φορά και την πολύ πρόσφατη κατανάλωση, αντίστοιχα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά το 2007 -οπότε είχε φτάσει το υψηλότερο ποσοστό (43%) Ευρωπαϊκά- η «υπερβολική» κατανάλωση αλκοόλ άρχισε να μειώνεται εμφανίζοντας το χαμηλότερο ποσοστό στην έρευνα του 2019 (35%). Αλλαγές στις πολιτικές ελέγχου πρόσβασης στο αλκοόλ σε εθνικό επίπεδο ίσως να έχουν συμβάλει στην παρατηρούμενη μείωση της κατανάλωσης μεταξύ των εφήβων. Τα στοιχεία για την «υπερβολική» κατανάλωση δείχνουν ωστόσο ότι οι παραδοσιακές διαφορές στα φύλα έχουν μειωθεί με το πέρασμα των ετών (αγόρια 36%, κορίτσια 34% το 2019, Γράφημα 20).

Όπως και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι και στην **Ελλάδα** οι δείκτες για την κατανάλωση αλκοόλ από τους 16χρονους βελτιώνονται διαχρονικά. Συγκεκριμένα, η πολύ πρόσφατη κατανάλωση αλκοόλ μειώνεται σταθερά σε όλη τη διάρκεια της τελευταίας 20ετίας, ενώ και η «υπερβολική» κατανάλωση, μετά από συνεχείς αυξήσεις έως και το 2011, άρχισε να μειώνεται σημαντικά την τελευταία δετία. Η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων μειώνεται και στην Ελλάδα.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, θετικές εξελίξεις παρατηρούνται και στο κάπνισμα τσιγάρου από τους 16χρονους, ενδεχομένως κι ως απόρροια των πολιτικών μείωσης του καπνίσματος που εφαρμόστηκαν κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Από το 1995 στο 2019 μείωση παρατηρήθηκε στο έστω και μία φορά κάπνισμα τσιγάρου (από 68% σε 42%), το πολύ πρόσφατο κάπνισμα (έστω και μία φορά μέσα στις 30 τελευταίες ημέρες, από 33% σε 20%) αλλά και το καθημερινό κάπνισμα (από 20% σε 10%, Πίνακας 14).

Στην **Ελλάδα**, η πρόσβαση στα τσιγάρα θεωρείται «εύκολη» για τη μεγάλη πλειονότητα των εφήβων αλλά το κάπνισμα είναι λιγότερο διαδεδομένο στη χώρα μας από ό,τι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Έτσι, μολονότι υψηλότερο ποσοστό 16χρονων στην Ελλάδα θεωρούν «εύκολη» την πρόσβαση σε τσιγάρα (65%, έναντι 60%, Πίνακας 3a), σε χαμηλότερο ποσοστό αναφέρουν πολύ πρόσφατο (15%

έναντι 20%, Πίνακας 5) ή καθημερινό κάπνισμα (8,1% έναντι 10%, Γράφημα 1b), συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Ωστόσο, νέα στοιχεία δείχνουν υψηλό επιπολασμό της χρήσης ηλεκτρονικού τσιγάρου σε αυτήν την ηλικία σε ευρωπαϊκό επίπεδο—40% για χρήση έστω και μία φορά σε όλη τη ζωή και 14% για την πολύ πρόσφατη χρήση (Πίνακας 6), μάλιστα με τους 16χρονους που δεν κάπνισαν ποτέ τσιγάρο να αναφέρουν σε υψηλότερο ποσοστό χρήση ηλεκτρονικού τσιγάρου συγκριτικά με τους «περιστασιακούς» και τους «συστηματικούς» καπνιστές. Μολονότι σε διακρατικό επίπεδο δεν διερευνήθηκε το περιεχόμενο του ηλεκτρονικού τσιγάρου κατά την χρήση, είναι πιθανό ένα μεγάλο ποσοστό της χρήσης να αφορούσε νικοτίνη και, επομένως, η συνολική χρήση νικοτίνης στους 16χρονους να είναι ακόμα μεγαλύτερη. Το ζήτημα αυτό απαιτεί περαιτέρω διερεύνηση, δεδομένων των προεκτάσεων που η συμπεριφορά αυτή δυνητικά έχει για τη δημόσια υγεία.

Στην **Ελλάδα**, ένας στους 3 (35%) 16χρονους έχει ήδη χρησιμοποιήσει ηλεκτρονικό τσιγάρο και ένας στους 9 (11%) ανέφερε άτμισμα πολύ πρόσφατα (μέσα στις 30 τελευταίες ημέρες). Ωστόσο, τα παραπάνω ποσοστά είναι στην Ελλάδα σχετικά χαμηλότερα συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (40% και 14%, αντίστοιχα, Πίνακας 6).

Μειώνεται η χρήση παράνομων ουσιών, αλλά υπάρχει ανησυχία σχετικά με την υπερβολική χρήση κάνναβης, τα ψυχοδραστικά φάρμακα και τις «νέες» ψυχοδραστικές ουσίες

Σύμφωνα με τα νέα ευρήματα, κατά μέσο όρο, ένας στους 6 (17%) 16χρονους μαθητές στην Ευρώπη αναφέρει ότι έχει ήδη κάνει χρήση κάποιας παράνομης ουσίας, με το ποσοστό αυτό να διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ των χωρών (από 4,2% έως 29%, Πίνακας 8a). Η έστω και μία φορά χρήση κάποιας παράνομης ουσίας σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα παρουσιάζει μικρή μείωση από το 2011 κι ύστερα, αλλά γενικά παραμένει σταθερή τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Στην **Ελλάδα**, όπως έχει ήδη παρουσιαστεί σε ειδική [αναφορά](#) του ΕΠΙΨΥ που δημοσιεύθηκε το Μάιο του 2020,⁵ η συντριπτική πλειονότητα των 16χρονων (91%) δεν έχει πειραματιστεί με κάποια παράνομη ουσία. Χρήση κάποιας παράνομης ουσίας ανέφερε το 2019 ένας στους 11 (9,4%) 16χρονους, ποσοστό χαμηλότερο συγκριτικά με τις περισσότερες από τις ευρωπαϊκές χώρες (17% ο ευρωπαϊκός μέσος όρος, Πίνακας 8a). Μάλιστα, αν εξαιρεθεί η κάνναβη, η οποία αποτελεί την επικρατέστερη ουσία (βλ. παρακάτω), το ποσοστό της χρήσης για τη κάθε μια ξεχωριστά από τις παράνομες ουσίες που μετρούνται στην έρευνα ESPAD δεν ξεπερνά στη χώρα μας το 1,5%—με τα ποσοστά αυτά επιπλέον να παραμένουν διαχρονικά σταθερά χαμηλά.

Στην Ευρώπη, η κάνναβη συνεχίζει να αποτελεί την πιο διαδεδομένη παράνομη ουσία μεταξύ των 16χρονων μαθητών. Κατά μέσο όρο, το 16% των συμμετεχόντων στην έρευνα του 2019 έχουν ήδη κάνει χρήση κάνναβης (11% το 1995), ενώ σε ποσοστό 7,1% αναφέρθηκε πολύ πρόσφατη χρήση της ουσίας (4,1% το 1995, Πίνακες 8a & 14). Γενικά στην Ευρώπη, η χρήση κάνναβης μειώνεται σταδιακά από το 2011, αλλά η πολύ πρόσφατη χρήση της (δηλαδή η χρήση μέσα στις 30 τελευταίες ημέρες) δεν έχει μεταβληθεί από το 2007. Επιπλέον, τα ευρήματα για την υπερβολική χρήση κάνναβης, που διερευνήθηκε για πρώτη φορά σε όλες τις χώρες του Προγράμματος στην έρευνα του 2019, δείχνουν ότι, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά μέσο όρο ποσοστό 4,0% (Γράφημα 9a) των 16χρονων κάνουν υπερβολική χρήση της ουσίας και δυνητικά βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο για εκδήλωση προβλημάτων που συνδέονται με αυτήν. Η διερεύνηση των παραγόντων που συνδέονται με την υπερβολική χρήση κάνναβης και η παρακολούθηση της συμπεριφοράς αυτής διαχρονικά είναι σημαντική για το σχεδιασμό πολιτικών πρόληψης της βλάβης από τη χρήση της ουσίας.

Στην **Ελλάδα**, η συντριπτική πλειονότητα των 16χρονων μαθητών (92%) δεν έχει πειραματιστεί με την κάνναβη. Το 8,2% που αναφέρουν χρήση της ουσίας έστω και μία φορά είναι υποδιπλάσιο σε σχέση με το μέσο ευρωπαϊκό (16%, Πίνακας 8a). Και μολονότι υψηλότερο ποσοστό 16χρονων αναφέρουν στη χώρα μας σήμερα ότι έχουν κάνει χρήση κάνναβης, σε σχέση με πριν από περίπου μια 15ετία (5,7% το 2003), κατά τη διάρκεια της τελευταίας 15ετίας δεν παρατηρούνται σημαντικές αυξήσεις σε αυτόν το δείκτη (Γράφημα 22). Η χώρα μας, επιπλέον, βρίσκεται χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και ως προς το ποσοστό των 16χρονων που -σύμφωνα με την ειδική κλίμακα- φαίνεται να είναι σε κίνδυνο από την υπερβολική χρήση της ουσίας (2,9% έναντι 4,0%, Γράφημα 9b).

Γενικά στην Ευρώπη, η μη-ιατρική (μη-συνταγογραφημένη) χρήση συνταγογραφούμενων ψυχοδραστικών φαρμάκων στους 16χρονους παραμένει ένα ανησυχητικό φαινόμενο. Για παράδειγμα, ποσοστό 6,6% των

⁵ https://www.epipsi.gr/images/Documents/Epistimoniki_Anafora_EPIPSI-ESPAD-Ellada-16xronoi-final.pdf

μαθητών αυτής της ηλικίας ανέφεραν ότι έχουν χρησιμοποιήσει ηρεμιστικά ή υπνωτικά χωρίς τη σύσταση γιατρού και 4,0% παυσίπονα για «να φτιαχτούν» (Πίνακας 10b). Σε μέσο ποσοστό 3,4% οι 16χρονοι επίσης ανέφεραν ότι έχουν χρησιμοποιήσει κάποια «νέα» ψυχοδραστική ουσία (συνθετικά κανναβινοειδή ή καθιόνες, Πίνακας 9)—ποσοστό ελαφρώς μειωμένο συγκριτικά με το 4,0% που είχε παρατηρηθεί το 2015, αλλά υψηλότερο από τα αντίστοιχα ποσοστά για τη χρήση ξεχωριστά αμφεταμινών, ουσίας «έκσταση», κοκαΐνης ή LSD. Σχεδόν όλοι όσοι ανέφεραν χρήση κάποιας «νέας» ψυχοδραστικής ουσίας έχουν, επίσης, κάνει χρήση αλκοόλ, κάνναβης ή/και διεγερτικών ουσιών (δείκτης πολλαπλής χρήσης). Η συνεχιζόμενη εμφάνιση «νέων» ουσιών καθώς και ο κίνδυνος πολλαπλής χρήσης ουσιών σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα υπογραμμίζουν την ανάγκη για στενή παρακολούθηση του φαινομένου.

Στην **Ελλάδα**, η μη-συνταγογραφημένη χρήση ηρεμιστικών ή υπνωτικών από τους 16χρονους είναι χαμηλότερη (3,5% έναντι 6%), αλλά εκείνη των παυσίπονων είναι οριακά πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (5,0% έναντι 4,0%, Πίνακας 10b), ενδεικτικό του ότι η σχέση των εφήβων με τα ψυχοδραστικά φάρμακα που κυκλοφορούν νόμιμα στο περιβάλλον τους δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί. Δεν θα πρέπει επίσης να υποτιμηθεί ούτε και η χρήση των συνθετικών κανναβινοειδών (ανήκουν στην κατηγορία των «νέων ψυχοδραστικών ουσιών»), η οποία το 2019 αναφέρθηκε στην Ελλάδα σε ποσοστό 3,3% (3,1% σε μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο, Πίνακας 10a).

Τζόγος και υπερβολική ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης—απαιτείται επαγρύπνηση

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Έκθεση ESPAD «*Τα υψηλά επίπεδα αποδοχής του τζόγου στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και η κουλτούρα του τζόγου στο οικογενειακό περιβάλλον, έχουν αναγνωριστεί ως σημαντικοί παράγοντες για την είσοδο και τη μετάβαση των εφήβων στον προβληματικό τζόγο*». Τα ευρωπαϊκά δεδομένα δείχνουν ότι ο τζόγος αποτελεί μια δημοφιλή δραστηριότητα για τους έφηβους-μαθητές στην Ευρώπη, με ποσοστό 22% των 16χρονων να αναφέρουν ότι έχουν στοιχηματίσει χρήματα τουλάχιστον μία φορά τους τελευταίους 12 μήνες, κυρίως σε λοταρίες (κληρώσεις), ενώ σε ποσοστό 7,9% έχουν στοιχηματίσει χρήματα διαδικτυακά (Πίνακας 11a). Ειδική κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε στην πιο πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι σε ένα μέσο ευρωπαϊκό ποσοστό 5% οι 16χρονοι που στοιχημάτισαν τους τελευταίους 12 μήνες εμπίπτουν στην κατηγορία της προβληματικής ενασχόλησης με τον τζόγο (Πίνακας 11c).

Η **Ελλάδα** βρίσκεται στην κορυφή των χωρών, με τα υψηλότερα ποσοστά στον τζόγο. Συγκεκριμένα, ένας στους 3 16χρονους έχει στοιχηματίσει χρήματα τουλάχιστον μία φορά μέσα στους τελευταίους 12 μήνες (33%) έναντι σχεδόν ενός στους 4% (22%) σε μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο (Πίνακας 11a). Βέβαια, τα υψηλότερα ποσοστά στη χώρα μας περιορίζονται μόνο στην κατηγορία λοταρίες/κληρώσεις (74% επί όσων στοιχημάτισαν στην Ελλάδα, έναντι 49% πανευρωπαϊκά) και όχι, για παράδειγμα, στην κατηγορία προβλέψεις σε αθλήματα (30% επί όσων στοιχημάτισαν στην Ελλάδα έναντι 45% πανευρωπαϊκά, Πίνακας 11b), ενδεικτικό του ότι η ενασχόληση των εφήβων με τον τζόγο περνά και μέσα από συνήθειες τζόγου που εκτείνονται ευρύτερα στην οικογένεια ή συνδέονται με συγκεκριμένες εποχές του έτους (π.χ., λαχεία εορταστικών περιόδων). Μολονότι δεν θα πρέπει να υπάρχει εφησυχασμός, είναι ενθαρρυντικό ότι η χώρα μας έχει χαμηλότερο συγκριτικά ποσοστό 16άρηδων που στοιχηματίζουν διαδικτυακά (4,9% και 7,9% σε Ελλάδα και πανευρωπαϊκά, αντίστοιχα για τον πρόσφατο στοιχηματισμό, Πίνακας 11a) και κυρίως έχει το 2^ο χαμηλότερο ποσοστό υπερβολικής ενασχόλησης με τον τζόγο (7,7% έναντι 15,0% μεταξύ όσων αναφέρουν τζόγο, αντίστοιχα), ενώ βρίσκεται κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο ως προς την παθολογική ενασχόληση (4,6% και 5,0% μεταξύ όσων αναφέρουν τζόγο, αντίστοιχα, Πίνακας 11c).

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, κυρίως λόγω της αυξανόμενης δημοτικότητας των «έξυπνων» κινητών τηλεφώνων (smartphones) και των ταμπλετών, η ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια αυξάνεται και γίνεται ολοένα και περισσότερο με χρήση αυτών των συσκευών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, περίπου το 60% των 16χρονων μαθητών ανέφεραν ενασχόληση με ηλεκτρονικά παιχνίδια έστω και μία από τις ημέρες που έχουν σχολείο (69% ανέφεραν το ίδιο για τα Σαββατοκύριακα ή τις αργίες, Πίνακες 12b-c). Στις περισσότερες χώρες, τα αγόρια περνούν διπλάσιο χρόνο από τα κορίτσια παίζοντας ηλεκτρονικά παιχνίδια. Επιπλέον, περίπου το 95% των 16χρονων ανέφεραν χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης την τελευταία εβδομάδα (94% για τις καθημερινές και 96% για τα Σαββατοκύριακα, Πίνακες 12a-b). Κατά μέσο όρο, μια τυπική ημέρα καθημερινή, οι έφηβοι περνούν 2 με 3 ώρες στα μέσα αυτά, με τις ώρες να αυξάνονται σε 6 ή περισσότερες για τις ημέρες που δεν έχουν σχολείο. Στις περισσότερες χώρες, τις ημέρες που δεν έχουν σχολείο, τα κορίτσια ανέφεραν χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης συχνότερα από τα αγόρια.

Η **Ελλάδα** εμφανίζει από τα χαμηλότερα ποσοστά πανευρωπαϊκά στην ενασχόληση των 16χρονων με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, και σχετικά χαμηλότερα ποσοστά στην ενασχόληση με τα μέσα κοινωνικής

δικτύωσης, είτε πρόκειται για τις καθημερινές είτε τα Σαββατοκύριακα ή τις αργίες. Συγκεκριμένα, σχεδόν οι μισοί (46%, έναντι 60% σε ευρωπαϊκό επίπεδο) παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια τις καθημερινές (Πίνακας 12c) και σχεδόν τρεις στους 5 (57%, έναντι 69%) παίζουν Σαββατοκύριακα ή αργίες (Πίνακας 12d)—σε όλες τις περιπτώσεις κυρίως τα αγόρια. Παρόμοια, περισσότεροι από εννέα στους 10 χρησιμοποίησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τις καθημερινές (94% τόσο για την Ελλάδα όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, Πίνακας 12a) και σχεδόν όλοι (97% έναντι 96%) το Σαββατοκύριακο της προηγούμενης εβδομάδας (Πίνακας 12b)—σε όλες τις περιπτώσεις κυρίως τα κορίτσια. Στη χώρα μας, χαμηλότερο συγκριτικά ποσοστό 16άρηδων φαίνεται επίσης να χαρακτηρίζονται από υπερβολική ενασχόληση με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (19% έναντι 21% σε ευρωπαϊκό επίπεδο) ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (44% και 46%, αντίστοιχα, Πίνακας 12e).

Η Έκθεση καταλήγει: «Με τη συλλογή δεδομένων του 2019, το πρόγραμμα ESPAD συγκεντρώνει συγκρίσιμες πληροφορίες από περισσότερες από 30 χώρες, για περισσότερα από 24 χρόνια. Το γεγονός αυτό τοποθετεί την έρευνα ESPAD σε ξεχωριστή θέση για τη συνέχιση της πολύτιμης συνεισφοράς στην ανάπτυξη αξιόπιστων και αποτελεσματικών πολιτικών και παρεμβάσεων για τη προστασία της υγείας των εφήβων και την προαγωγή της γενικότερης κοινωνικής τους ευεξίας».

Το Πρόγραμμα ESPAD (www.espad.org) αποτελεί ένα δίκτυο συνεργασίας ανεξάρτητων ερευνητικών ομάδων σε περισσότερες από 40 ευρωπαϊκές χώρες και το μεγαλύτερο διακρατικό ερευνητικό πρόγραμμα για τη χρήση ουσιών στους εφήβους διεθνώς. Συντονίζεται από την ομάδα ESPAD της Ιταλίας, στο Εθνικό Ιταλικό Συμβούλιο Έρευνας (CNR-IFC). Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης για τα Ναρκωτικά και την Τοξικομανία (EMCDDA- www.emcdda.europa.eu), είναι ένας αποκεντρωμένος οργανισμός της Ε.Ε. με έδρα τη Λισαβόνα, ο οποίος παρέχει στην Ε.Ε. και στα Κράτη Μέλη τεκμηριωμένες, αντικειμενικές, αξιόπιστες και συγκρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τα ναρκωτικά, την τοξικομανία και τις συνέπειές τους με σκοπό την χάραξη τεκμηριωμένης πολιτικής και σχετικών πρακτικών.

Στην **Ελλάδα**, την επιστημονική ευθύνη της έρευνας ESPAD έχει η Άννα Κοκκέβη, Ομότιμη Καθηγήτρια της Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ και επικεφαλής του Τομέα Ουσιοεξαρτήσεων, Συναφών ερευνών και Διεθνών Συνεργασιών στο ΕΠΙΨΥ. Σύμφωνα με την Άννα Κοκκέβη «Στα 35 χρόνια που διεξάγεται στη χώρα μας, η έρευνα ESPAD έχει προσφέρει σε επιστήμονες και χαράσσαντες πολιτική μοναδικά στοιχεία για τις συμπεριφορές εξάρτησης στους εφήβους και για την εξέλιξή τους μέσα στο χρόνο. Ενώ διαπιστώνεται διαχρονικά η τάση περιορισμού του πειραματισμού και της χρήσης ουσιών όπως ο καπνός και τα οινόπνευματώδη, προκύπτουν νέες ουσίες και νέες εξαρτητικές συμπεριφορές όπως η χρήση νέων συνθετικών ουσιών, ο στοιχηματισμός (τζόγος) και η εξάρτηση από το διαδίκτυο, οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχοκοινωνική υγεία των εφήβων.» Και συνεχίζει «Η εφηβεία ήταν πάντα και παραμένει η περίοδος της επιθυμίας πειραματισμού και αναζήτησης νέων εμπειριών. Κάποιες από αυτές προστίθενται ή υποκαθιστούν με το πέρασμα του χρόνου παλαιότερες, οι οποίες υποχωρούν. Το ερευνητικό πρόγραμμα ESPAD αποτελεί τη μοναδική πηγή που με συνέπεια μας πληροφορεί εδώ και τρεις δεκαετίες για τις τάσεις και εξελίξεις συμπεριφορών στις οποίες οφείλουν να εστιάσουν οι πολιτικές πρόληψης στην κρίσιμη περίοδο της εφηβείας.»

Σημειώσεις:

(¹) Η Έκθεση (στα Αγγλικά) και τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται στις αναλύσεις είναι διαθέσιμα ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα του EMCDDA και στην ιστοσελίδα της δημοσιοποίησης της έρευνας ESPAD. Μπορεί να γίνει λήψη των Πινάκων σε αρχείο excel.

(²) Εργαλεία: Κλίμακα CAST για την κάνναβη (Legleye et al., 2007, 2011), Lie/Bet Questionnaire για το στοιχηματισμό (Johnson et al., 1997) και προσαρμοσμένο εργαλείο για τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και την ενασχόληση με ηλεκτρονικά παιχνίδια (βασισμένο στο Holstein et al., 2014).

(³) Τα ποσοστά σε αυτό το Δελτίο Τύπου είναι μέσοι όροι για το σύνολο των χωρών που συμμετείχαν στις έρευνες του προγράμματος ESPAD (μη σταθμισμένοι μέσοι όροι των επιμέρους εθνικών μέσων όρων).

(⁴) Για τις διαχρονικές τάσεις του Προγράμματος ESPAD, οι μέσοι όροι υπολογίστηκαν για 30 χώρες με έγκυρες εκτιμήσεις για τουλάχιστον τέσσερα από τα 7 έτη στα οποία διενεργήθηκε η έρευνα, συμπεριλαμβανομένου του 2019.

